

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/polskie-wojsko/92624,Lwowskie-Orly-6-Lwowska-Brygada-Piechoty-19431947.html>

Pomnik 5. Kresowej Dywizji Piechoty na wzgórzu 575. U góry pomnika z prawej strony stoi urna z herbem Lwowa. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

ARTYKUŁ

„Lwowskie Orły” 6. Lwowska Brygada Piechoty (1943-1947)

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa (1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej

Autor: BARTOSZ JANCZAK 11.06.2023

Jedną z jednostek Polskich Sił Zbrojnych, które chwalebnie zapisały się na kartach dziejów polskiego oręża, była 6. Lwowska Brygada Piechoty.

Po zakończeniu walk toczonych przez Wojsko Polskie we wrześniu i październiku 1939 r. przeciwko III Rzeszy i Związkowi Sowieckiemu – poza granicami kraju znalazło się wielu polskich żołnierzy. Walczyli oni w szeregach Polskich Sił Zbrojnych, najpierw we Francji, a później w Wielkiej Brytanii. Po wyjściu z Armią Andersa z terytorium Związku Sowieckiego znaleźli się także na Środkowym Wschodzie. W Iranie, Palestynie i Egipcie zorganizowano i szkolono 6. Lwowską Brygadę Piechoty, która w latach 1944–1945 uczestniczyła w walkach na Półwyspie Apenińskim. Poza imponującymi dokonaniem na szlaku bojowym brygada wyróżniała się także kadrą żołnierską, która kultywowała tradycje Galicji Wschodniej i „zawsze wiernego” Lwowa.

Sformowanie brygady

6. Lwowska Brygada Piechoty powstała na podstawie rozkazu Naczelnego Wodza z 10 marca 1943 r. Utworzono ją w ramach reorganizacji Armii Polskiej na Wschodzie, powołanej 12 września 1942 r. Zmiana struktur była konieczna z powodu zbyt małej liczby żołnierzy, co negatywnie wpływało na osiągnięcie zdolności bojowej.

Brygada kontynuowała tradycje wojskowe 6. Dywizji Piechoty, która powstała na początku 1941 r. na terenie Związku Sowieckiego, będąc częścią powołanej na mocy układu Sikorski-Majski Armii Polskiej w ZSRS. Dowodzona przez gen. bryg. Michała Tokarzewskiego-Karaszewicza dywizja składała się z trzech pułków piechoty. Nieoficjalnie nosiła nazwę: 6. Dywizja Piechoty „Lwów”. Większość jej żołnierzy pochodziła ze Lwowa i z Galicji Wschodniej, a do Związku Sowieckiego trafili oni w wyniku aresztowań i deportacji. Po wyprowadzeniu polskich oddziałów z ZSRS do Iranu i Iraku i połączeniu ich z formacjami Wojska Polskiego na Środkowym Wschodzie oraz z oddziałami II Korpusu Strzelców, powstała Armia Polska na Wschodzie pod dowództwem gen. dyw. Władysława Andersa. W jej składzie znalazła się 6. DP „Lwów”, którą zreorganizowano, poprzez zmianę struktury organizacyjnej z typu sowieckiego na brytyjski. Rozwiązano wszystkie pułki piechoty. Według rozkazu z 3 października 1942 r. dywizja miała składać się z 2. Brygady Czołgów i 6. Samodzielnej Brygady Strzelców. Dowódcą brygady strzelców został płk dypl. Klemens Rudnicki¹. Poza jednostkami artylerii, saperów, łączności itp. dywizja składała się z 16., 17. i 18. Lwowskiego Batalionu Strzelców². W tej strukturze funkcjonowała do początku 1943 r.

**Nierozpoznana uroczystość w 6
Lwowskiej Brygadzie Piechoty.
Widoczny m.in. Płk Witold
Nowina-Sawicki (1. z lewej, przed
oddziałem żołnierzy), 1944-1946
r. Fot. ze zbiorów Narodowego
Archiwum Cyfrowego**

Na podstawie rozkazu dowódcy Armii Polskiej na Wschodzie z 25 lutego 1943 r. 6. DP rozwiązano. 2. Brygadę Czołgów bezpośrednio podporządkowano gen. Andersowi, a 6. Samodzielną Brygadę Strzelców przekształcono w 6. Lwowską Brygadę Piechoty i włączono wraz z 5. Wileńską Brygadą Piechoty do 5. Kresowej Dywizji Piechoty. Lwowska brygada liczyła 292 oficerów, 152 podchorążych, 1143 podoficerów oraz 3619 szeregowych³. 10 marca 1943 r. zmiany organizacyjne zatwierdził Naczelny Wódz gen. broni Władysław Sikorski⁴.

Reorganizacja z początku 1943 r. wywołała w szeregach Armii Polskiej na Wschodzie duże poruszenie; największe, co zrozumiałe, wśród żołnierzy 6. Lwowskiej Dywizji Piechoty. Aby załagodzić sytuację, 7 marca w godzinach wieczornych zorganizowano ognisko, podczas którego płk Rudnicki pożegnał gen. Tokarzewskiego-Karaszewicza i przyrzekł, że tradycje dywizji będą kultywowane w brygadzie. Na zakończenie spotkania dowódca 5. Kresowej Dywizji Piechoty gen. bryg. Zygmunt Szyszko-Bohusz powitał żołnierzy 6. Lwowskiej Brygady Piechoty. To wydarzenie miało ogromny wydźwięk emocjonalny.

Ważnymi elementami żołnierskiej codzienności, pokazującymi przywiązanie brygady do Lwowa i Galicji Wschodniej, a także do 6. Lwowskiej Dywizji Piechoty, było tworzenie odznak pamiątkowych i rozpoznawczych. Odznaka pamiątkowa została zaprojektowana w momencie, gdy istniała jeszcze dywizja, a po jej rozwiązaniu i przekazaniu tradycji – uprawniony do jej nadawania był dowódca brygady. Wykonana z oksydowanego białego metalu, częściowo karbowana, przedstawiała orła jagiellońskiego trzymającego w szponach tarczę herbową Lwowa, nad którą znajdował się szyszak husarski. Na tarczy widniał lew stojący na tylnych łapach, który w przednich łapach dzierżył znak pancerny. Podzielona ukośną linią tarcza zawierała kolory herbowe Lwowa – czerwony i niebieski. Odznaka, zatwierdzona rozkazem Naczelnego Wodza z 3 czerwca 1943 r., noszona była na lewej kieszeni bluzy lub koszuli.

Statut i regulamin Odznaki pamiątkowej 6 Dywizji Lwów, 1943 r. Ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Legitymacja Odznaki pamiątkowej 6 Dywizji Lwów, 1943 r. Ze zbiorów Biblioteki Narodowej

Odznakę rozpoznawczą, zatwierdzoną rozkazem z grudnia 1942 r., a wykonywaną haftem ręcznym lub maszynowym na suknie, żołnierze nosili na lewym ramieniu.

Po zakończeniu II wojny światowej wprowadzono jeszcze odznakę specjalną z białego oksydowanego metalu.

Wzór zaczerpnięto z odznaki pamiątkowej. Odznakę nakładano na patki koloru granatowego z żółtą wypustką. Noszona była przez dowództwo oraz w batalionach brygady. Pod tylną łapą lwa umieszczano liczby 6, 16, 17, 18 - numer jednostki. Dobór symboli na odznakach nie był przypadkowy: orzeł jagielloński miał przypominać potęgę I Rzeczypospolitej, szyszak husarski - wolność żołnierza, a lew i barwy czerwono-niebieskie - Lwów.

**Mjr Mieczysław Baczkowski -
dowódca 17. Lwowskiego
Batalionu Strzelców, 1944 r. Fot.
ze zbiorów Narodowego
Archiwum Cyfrowego**

St. strz. Sergiusz Czernobaj z 4. kompanii 16. Lwowskiego Batalionu Strzelców; na lewej kieszeni widoczna odznaka pamiątkowa. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Ppłk Andrzej Stańczyk - dowódca 16. Lwowskiego Batalionu Strzelców, 1944 r.; po wojnie powrócił do Polski.; na mundurze widoczne Ordery Wojenne Virtuti Militari IV i V klasy oraz norweski krzyż naramienny. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Kapral sanitariusz Ludwik Nowiński z 17. Lwowskiego Batalionu Strzelców; na koszuli widoczny jest Order Wojenny Virtuti Militari V klasy, na lewej kieszeni odznaka pamiątkowa, a na lewym ramieniu odznaka rozpoznawcza 6. Lwowskiej Brygady Piechoty. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Przed wyjazdem na front

Po przeprowadzeniu na początku 1943 r. zmian organizacyjnych w kwietniu 1943 r. brygadę przeniesiono z obozu wojskowego w Quizil Ribat do Kirkuku, gdzie prowadzono intensywne prace organizacyjne i szkoleniowe. Tam nastąpiła kolejna reorganizacja Armii Polskiej na Wschodzie, z której został wyodrębniony 2. Korpus Polski pod dowództwem gen. Andersa. W składzie korpusu znalazła się 5. Kresowa Dywizja Piechoty, a wraz z nią 6. Lwowska Brygada Piechoty. Ta zmiana spowodowana była koniecznością udziału polskich żołnierzy w walkach z Niemcami.

W dniach 7-20 sierpnia 1943 r. brygadę przetransportowano z Iraku do Palestyny do obozu wojskowego Mughazi-Nuseirat. Ważnym wydarzeniem był przyjazd w listopadzie 1943 r. Naczelnego Wodza gen. broni

Kazimierza Sosnkowskiego. 18 listopada 1943 r. przed generałem odbyło się pokazowe natarcie oddziałów piechoty przy współudziale czołgów, w którym uczestniczyła 6. Lwowska Brygada Piechoty oraz 2. Brygada Czołgów. Lwowską brygadę prowadził wówczas nowy dowódca – ppłk dypl. Witold Nowina-Sawicki, który 15 listopada zastąpił na stanowisku płk. Rudnickiego, mianowanego na zastępcę dowódcy 5. Kresowej Dywizji Piechoty.

Nierozpoznana uroczystość w 6 Lwowskiej Brygadzie Piechoty. Widoczny m.in. Płk Witold Nowina-Sawicki (na pierwszym planie, w środku), 1944-1946 r. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Brygada w okresie swojego istnienia miała dwóch dowódców. Obaj byli oficerami kawalerii związanymi z Galicją Wschodnią i Lwowem. Obaj brali udział w wojnie polsko-ukraińskiej 1919 r., toczonej również o Lwów i to w barwach tego samego pułku – 2. Pułku Szwoleżerów Rokitniańskich. Obaj też ukończyli przed wojną Wyższą Szkołę Wojenną w Warszawie i uzyskali tytuł oficera dyplomowanego. Obaj po zakończeniu II wojny światowej pozostali w Wielkiej Brytanii, ale pochowani są w Polsce.

Pod koniec stycznia 1944 r. brygadę przeniesiono do Egiptu, do obozu wojskowego w Quassasin, gdzie nastąpiło kompletowanie stanów etatowych i wymiana sprzętu wojskowego. W lutym brygadę przetransportowano do Taranto (Tarent) we Włoszech.

Szlak bojowy

W ostatniej dekadzie marca 1944 r. 6. Lwowska Brygada Piechoty została przerzucona nad rzekę Sangro. Tam 17. Batalion po zajęciu wyznaczonego odcinka frontu przeprowadzał rozpoznanie, chociaż był atakowany przez niemieckie lotnictwo i artylerię. W dniach 27–28 kwietnia 1944 r. brygada została przesunięta

na odcinek Monte Castellone, rozpoczynając przygotowania do walk o Monte Cassino. Na początku maja bataliony brygady przydzielono do odvodu dowódcy 5. Kresowej Dywizji Piechoty i 2. Korpusu Polskiego, a ppłk Nowina-Sawickiemu podporządkowano m.in. 15. Pułk Ułanów Poznańskich i Pułk Ułanów Karpackich. Lwowska brygada miała ubezpieczać natarcie głównych sił 5. Kresowej Dywizji Piechoty.

Nocą z 11 na 12 maja 1944 r. oddziały 2. Korpusu Polskiego rozpoczęły pierwszy atak na masyw górski Monte Cassino. Zadaniem lwowskich batalionów było zajęcie ważnych wzgórz: Widmo i San Angelo. Pierwsze z nich 12 maja zajął 18. Batalion – po odparciu co najmniej trzech niemieckich kontrataków, ale kosztem wysokich strat. Po odrzuceniu czwartego natarcia batalion wycofano na odpoczynek. 13 maja do akcji wszedł 16. Batalion, który w nocy z 16 na 17 maja zaatakował wzgórze Widmo i opanował je w ciągu dnia. W godzinach wieczornych 17 maja lwowskie bataliony zajęły wzgórze San Angelo, a 18. Batalion likwidował niemieckie punkty oporu na wzgórzu Widmo. 19 maja 1944 r. 16. i 17. Batalion wycofano z linii frontu na odpoczynek. Natomiast 18. Batalion w dniach 19–21 maja prowadził działania bojowe w kierunku miejscowości Piedimonte. 25 maja również odszedł na odpoczynek.

W czasie walk o Monte Cassino dowództwo brygady prowadziło działania obronne pułkami ułańskimi. Od 12 maja 1944 r. pułki te pozorowały działania zaczepne. 17 maja wydzieleni żołnierze z 15. Pułku Ułanów Poznańskich brali udział w natarciu na wzgórze San Angelo, a dwa dni później powrócili do brygady. W ostatnich dniach maja pułki ułańskie prowadziły walki o Passo Corno, które zostało zajęte.

Pomnik 5. Kresowej Dywizji Piechoty na wzgórzu 575. U góry pomnika z prawej strony stoi urna z herbem Lwowa. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Do 17 czerwca 1944 r. 6. Lwowska Brygada Piechoty odpoczywała i szkoliła uzupełnienia. Później wzięła udział w walkach o Ankone. Pod koniec czerwca lwowskie bataliony zajęły pozycję nad rzeką Chienti, a następnie ruszyły w kierunku rzeki Musone, zajmując 6 lipca Montoro po odparciu czterech niemieckich kontrataków. W następnych dniach lipca jednostki brygady zajmowały kolejne miejscowości. 17 lipca brygada otrzymała

rozkaz dotarcia do Morza Adriatyckiego i zamknięcia okrężenia wokół Ankony. Po opanowaniu Paterno di Ancona wywiązała się z zadania.

Pod koniec pierwszej dekady sierpnia 1944 r. brygadę skierowano do rejonu Madonna della Rose – Santa Lucia, aby odeprzeć wojska niemieckie z linii frontu na rzece Cesano, co ostatecznie się udało w nocy z 16 na 17 sierpnia. W drugiej połowie sierpnia lwowskie bataliony zajmowały kolejne włoskie miejscowości, docierając do rejonu rzeki Foglia, gdzie uchwyciły przyczółek na drugim brzegu. 1 września jedna z brygad 3. Dywizji Strzelców Karpackich przejęła stanowiska od lwowskiej brygady, która przeszła na odpoczynek w rejon Porto Sant’Elpidio. Tam brygadę opuściło wielu doświadczonych żołnierzy, którzy zasilili nowo utworzoną jednostkę 5. Kresowej Dywizji Piechoty – 4. Wołyńską Brygadę Piechoty.

W dniach 15–17 października 1944 r. 6. Lwowska Brygada Piechoty została przerzucona na front, gdzie 22 października przejęła odcinek od 5. Wileńskiej Brygady Piechoty. Toczyła walki m.in. o Monte Giero, Monte Belvedere, Monte Mirabello. Z powodu trudnych warunków atmosferycznych od 26 października do 4 listopada brygada prowadziła działania obronne i rozpoznawcze. Po ustąpieniu opadów lwowskie bataliony ruszyły do dalszych walk, zajmując kolejne włoskie miejscowości m.in. Valle, Cassa Bellaria, Dovadola. 18 listopada brygada przeszła na odpoczynek w rejon Predappio – Santa Sofia – Galeata. W dniach 18-19 grudnia przejęła odcinek od 3. Dywizji Strzelców Karpackich w rejonie miasta Brisighella. Praktycznie do 9 stycznia 1945 r. brygada z powodu trudnych warunków pogodowych prowadziła działania obronne, a następnie przeszła na odpoczynek do Castrocaro. W kolejnych tygodniach stacjonowała w rejonie Santa Sofia – Bagno di Romagna. Tam prowadzono intensywne szkolenie i wcielanie uzupełnień. 5 marca brygada objęła odcinek frontu nad rzeką Senio, gdzie odparowała niemieckie ataki. W dniach 29–31 marca została zluźwana przez 4. Wileńską Brygadę Piechoty.

**Grób st. strz. Jana Kwaśniaka z
18. Lwowskiego Batalionu
Strzelców na Polskim Cmentarzu**

**na Monte Cassino. Fot. ze
zbiorów Narodowego Archiwum
Cyfrowego**

Ostatnimi działaniami 6. Lwowskiej Brygady Piechoty były walki o Bolonię w kwietniu 1945 r. w ramach operacji „Buckland”. Brygada została przydzielona do 3. Dywizji Strzelców Karpackich. 11 kwietnia 1945 r. zajęła rejon Castel Spina – Molinelli – Santa Lucia. Dzień później bataliony 16. i 17. rozpoczęły udany atak na zachodni wał rzeki Santerno. W kolejnych dniach kwietnia zajmowały kolejne przeszkody wodne w postaci kanałów m.in. Molini, Correchio, Gambellara, a także zdobyły przyczółek na rzece Sillaro i most w miejscowości Cavazza. Następnie wyparły wojska niemieckie m.in. z Casa Nuova, Trentova, Cassa la Forance, z każdym dniem zbliżając się do Bolonii – mimo silnego oporu przeciwnika.

19 kwietnia 1944 r. 18. Batalion doszedł do rzeki Idice, którą sforsowano w nocy z 20 na 21 kwietnia i zajęto przyczółek. To pozwoliło na wybudowanie mostu, po którym przeszły polskie jednostki, aby prowadzić dalszy pościg za przeciwnikiem. Tego dnia 16. Batalion wraz z 4. Wileńską Brygadą Piechoty opanował miejscowości Villa Rossi i Castel Maggiore. 22 kwietnia bataliony zostały wycofane do Castel San Pietro, kończąc swój szlak bojowy.

**Żołnierz Samodzielnej 2 Brygady
Pancernej przez murem z
plakatai powitalnymi dla
Polaków we Włoszech, 1944 r.**

Fot. NAC Widoczne hasła: *Niech żyje Polska! Niech żyje Włochy! Cały świat na Was patrzy i Was podziwia; Niech żyje Niepodległość Polski i Włoch! Rzym i Warszawa - to bastiony cywilizacji.*

Plakat podpisany przez 5 Kresową Dywizję Piechoty skierowany do Włochów - Bolonia, 21 kwietnia 1945 r. Fot. NAC *Polacy przynoszą wam wolność. Pierwsi, którzy w 1939 roku sprzeciwili się tyranii, którzy nade wszystko kochają wolność człowieka i narodu, którzy w walce o wolność i sprawiedliwość nigdy nie ustają. I którzy za cenę wszelkich poświęceń odrzucają niewolę! Walczymy o naszą i waszą wolność.*

Powojenne losy

Po zakończeniu walk o Bolonię w dowództwie 2. Korpusu Polskiego odbyła się 24 kwietnia 1945 r. odprawa, w której uczestniczyli oficerowie z dowództwa brygady oraz dowództw batalionów. Wyrażono uznanie dla ich działań bojowych w czasie walk o miasto. Następnego dnia oficerowie 5. Kresowej Dywizji Piechoty pożegnali odchodzącego na stanowisko dowódcy 1. Dywizji Pancerniej gen. Rudnickiego.

Lwowska brygada miała stacjonować na południe od Bolonii, jedynie 17. Batalion w dniach 12-19 maja 1945 r. został przeniesiony do miejscowości Cossignano. W czerwcu i lipcu nastąpiły dalsze zmiany miejsc stacjonowania brygady. Najpierw 9 czerwca brygadę przetransportowano do rejonu Meldola - Cusercoli, a od 1 lipca stacjonowała nad Morzem Adriatyckim w rejonie Tortoteto Lido - San Benedetto del Tronto.

W tym czasie do 6. Lwowskiej Brygady Piechoty w formie uzupełnień trafiło 502 żołnierzy - głównie byli polscy jeńcy wojenni przetrzymywani w obozach Wehrmachtu i byli żołnierze narodowości polskiej z armii niemieckiej. Jednocześnie rozpoczęła się akcja wyjazdów do powojennej Polski, ale jedynie 89 żołnierzy zdecydowało się na ten krok.

Wyjazd żołnierzy 2. Korpusu do Wielkiej Brytanii w 1946 r., Neapol. Fot. ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego

Pod koniec sierpnia 1945 r. brygada, jako jedyna ze składu 2. Korpusu Polskiego, została podporządkowana dowództwu brytyjskiego XIII Korpusu z zadaniem ochrony portu i składów w Wenecji. Bataliony rozmieszczono w rejonie Mestre - Treviso - Vittorio Veneto. W nowym miejscu stacjonowania dowództwo brygady zorganizowało dla żołnierzy szereg przedsięwzięć mających na celu przygotowanie ich do życia po odejściu z wojska (m.in. nauka języka, uzupełnienie wykształcenia). W kolejnych miesiącach brygada stacjonowała

w rejonie Conegliano – Pordenone i Abano Terme.

Od lipca do listopada 1946 r. 6. Lwowska Brygada Piechoty była transportowana z Półwyspu Apenińskiego do Wielkiej Brytanii. Tam weszła w skład Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia. Została przemianowana na 56. Grupę Brygadową. Jednostki rozmieszczono w następujących obozach: Ashdown Park – dowództwo, Fairford Park – 16. i 18. Batalion, Charlton Park – 17. Batalion.

Najważniejszą kwestią dla żołnierzy było teraz podjęcie decyzji, czy wracają do Polski, czy pozostają na emigracji. Nie mogli udać się na Kresy i do ukochanego Lwowa, ale z samego tylko 16. Batalionu do kraju wróciło 152 żołnierzy. Pod koniec 1947 r. zlikwidowano 56. Grupę Brygadową Polskiego Korpusu Przysposobienia i Rozmieszczenia. W ten sposób zakończyła się kilkuletnia historia 6. Lwowskiej Brygady Piechoty.

Tekst pochodzi z numeru 6/2022 „Biuletynu IPN”
Czasopismo dostępne w księgarniach IPN, placówkach Poczty Polskiej, sieciach EMPIK lub na stronie
ipn.poczytaj.pl

¹ B. Janczak, *Generał dywizji Klemens Rudnicki (1897–1992). O przygotowaniu oficera zawodowego*, [w:] *Oświata i nauka na Kresach Wschodnich w XIX i XX wieku*, red. J. Lusek, Bytom 2018, s. 170.

² IPMS, A.VIII.5/8, Dowództwo Armii Polskiej na Wschodzie, L.dz. 829/I/Tj/42, Organizacja 6. Dywizji z 15 listopada 1942 r.

³ IPMS, C.264/I, Kronika 6. Lwowskiej Brygady Piechoty.

⁴ IPMS, A.XII.28/5, Depesza ze Sztabu Naczelnego Wodza z 10 marca 1943 r.; IPMS, A.VIII.8/19, Dowództwo Armii Polskiej na Wschodzie, Rozkaz tajny nr 10 z 15 października 1943 r.

COFNIJ SIĘ